

Coordinació entre assignatures i implicació de l'alumnat

Teresa Ribas i Seix

Montserrat Bigas, Oriol Guasch, Marta Milian

Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, i de les Ciències Socials

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

Josep Bonil, Conxita Màrquez

Departament de Didàctica de la Matemàtica i de les Ciències Experimentals

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

La coordinació entre el professorat de diferents disciplines és normalment una assignatura pendent a les etapes universitàries. En aquest cas, s'ha portat a terme conjuntament entre dues assignatures de la titulació de Mestre. Especialitat d'Educació Primària, una part dels programes respectius que tenen una sèrie de punts en comú. Les qüestions metodològiques han constituït també un aspecte important de la innovació, ja que s'ha proposat donar un nou rol a l'estudiant, més participatiu i més conscient del seu aprenentatge. L'aspecte més destacable del projecte és la constitució en seminari permanent del conjunt del professorat que imparteix aquestes assignatures, amb la finalitat que la reflexió compartida permeti ajustar les propostes d'ensenyament a les necessitats formatives dels estudiants.

Àmbit general d'interès de la innovació

L'experiència que es presenta a continuació té dos focus d'interès principals: l'elaboració de materials didàctics que guien l'itinerari d'aprenentatge autònom dels estudiants i la coordinació entre el professorat universitari d'aquests mateixos estudiants. En uns estudis altament professionalitzats com els de la formació de mestres, aquest segon punt requereix una reflexió profunda i crítica, moltes vegades en un difícil encaix amb les dinàmiques universitàries actuals. Aquest projecte d'innovació mostra com el treball d'equip entre el professorat, fins i tot d'àrees i departaments diferents, permet transmetre als estudiants el valor del coneixement construït en col·laboració i l'interès d'aproximar-se a la realitat des d'una perspectiva interdisciplinària i complexa.

D'altra banda, habitualment parlem de l'aprenentatge autònom dels que aprenen, però és ben cert que no és fàcil encertar l'espai idoni entre el guiatge i l'autonomia, de manera que els itineraris d'aprenentatge siguin diversos i possibles, sempre en grups nombrosos d'estudiants i amb semestres curts, cosa que fa difícil un seguiment prou atent de les individualitats. L'elaboració de materials adequats per dissenyar aquests processos és un aspecte fonamental de la feina docent, tenint sempre en compte que caldrà anar adaptant-los en funció dels cursos i de les circumstàncies canviants. Aquest és un altre dels aspectes que mostra aquesta experiència: una bona planificació de la metodologia docent amb una elaboració a priori dels materials adequats, produeix un millor aprenentatge i uns índexs més alts de satisfacció. Però aquesta feina de planificació és molt més interessant i profitosa si es fa en el si d'un equip de professors, en una dinàmica d'intercanvi i discussió que assegura un rigor més alt i una atenció més completa als diferents factors que integren la tasca docent.

1. Objectius

L'objectiu principal de la innovació es refereix al professorat: consisteix en la coordinació entre professors d'àrees diferents, amb la finalitat de donar una formació als futurs mestres més ajustada a les necessitats professionals. L'anàlisi d'una mateixa realitat (l'estudiant, l'aula, l'escola...) des de disciplines diferents, per tant, amb marcs teòrics de referència no coincidents, i el treball en equip del professorat d'àrees diverses obren una nova perspectiva i donen pautes a un alumnat que haurà de desenvolupar eines per abordar la realitat complexa educativa des del coneixement disciplinari que ha assolit a la carrera.

El segon objectiu, congruent amb el que hem dit ara, fa referència a l'alumnat: desenvolupar la competència del treball en equip i la capacitat per relacionar coneixements provinents de disciplines diferents, per enfrontar-se a la comprensió del seu espai de treball futur: l'educació. Aquesta competència no afecta només l'àmbit cognitiu sinó que es considera que els aspectes actitudinals fomentats i exemplificats per la manera com es rep la docència universitària són igualment importants.

2. Descripció del treball

El treball d'innovació s'ha dut a terme durant el curs 2004-2005 a la Facultat de Ciències de l'Educació de la UAB, a les assignatures de Didàctica de la Segona Llengua i Didàctica de les Ciències Experimentals de la titulació de Mestre. Especialitat d'Educació Primària. Aquestes assignatures tenen la particularitat que s'imparteixen el tercer curs, coincideixen al segon semestre i són obligatòries. Ens trobem, per tant, amb dues assignatures que normalment es cursen durant un mateix any. Aquest fet permet organitzar un horari en el qual un dia setmanal les dues assignatures s'imparteixen una a continuació de l'altra, cosa que facilita les sessions llargues i compartides. Els grups

estan formats per un nombre d'estudiants que oscil·la entre els 45 i 65, en funció de l'any i de si el grup és de matí o de tarda.

Abans d'entrar en el detall de les diferents etapes i accions del desenvolupament del projecte, cal aportar informació per contextualitzar les assignatures i la titulació on estan ubicades. Les dues assignatures per separat comencen, uns quants anys abans, un procés d'innovació que consisteix en la revisió dels continguts del programa i de la metodologia per dur-lo a terme. En aquest sentit, tant en un cas com en l'altre, els temes que s'estan treballant amb els estudiants universitaris comencen a qüestionar-se, tant pels treballs teòrics en els àmbits de les didàctiques corresponents, com per la realitat de l'escola, que els darrers anys ha sofert un transformació importantíssima. De la mateixa manera, la reflexió sobre la construcció d'un coneixement que es pugui actualitzar en forma de competències que integrin i relacionin diferents tipus de coneixements porta el professorat d'aquestes dues assignatures a plantejar, cadascuna pel seu compte, una metodologia més participativa, més acostada a les necessitats dels futurs mestres i que permeti posar en pràctica algunes de les habilitats imprescindibles per a l'exercici de la professió.

El projecte està dissenyat i presentat des de la perspectiva de l'Àrea de Didàctica de la Segona Llengua.

2.1. La millora de l'assignatura de Didàctica de la Segona Llengua

Fruit de l'avaluació d'estudiants i de professors cada final de curs, i d'un treball de reflexió conjunta del professorat que imparteix aquesta assignatura en les titulacions de Mestre. Especialitat d'Educació Primària i de Mestre. Especialitat d'Educació Infantil, des de fa anys s'ha iniciat un procés de canvis i millores a la Didàctica de la Segona Llengua (Guasch, Milian, Ribas, 2003; Guasch, Milian, Ribas, 2006; Ribas et al., 2005). D'una banda, s'han modificat algunes de les lectures que els estudiants utilitzen com a font de documentació per al seu treball de petit grup: més actuals, més relacionades amb els temes que presenten més dificultats a l'escola, més ajustades al que es demana al treball.

S'ha reorganitzat la metodologia de treball, basada fonamentalment en el treball autònom dels petits grups d'estudiants i en el guiatge del professorat a través de les instruccions dels treballs, dels documents de seguiment de la feina i de les tutories de grup. Uns qüestionaris passats cada final de curs han permès d'obtenir una informació molt valuosa per anar modificant l'assignatura amb l'objectiu que permeti la implicació dels estudiants, el treball autònom i la connexió eficaç amb la problemàtica que actualment viuen les aules pel que fa a l'ensenyament de les llengües dins d'un context de plurilingüisme.

2.2. La coordinació entre el professorat que imparteix la mateixa assignatura a dues titulacions diferents

L'assignatura de Didàctica de la Segona Llengua s'imparteix amb el mateix títol a dues titulacions diferents. Com que és una assignatura que fa molts anys que és al Pla

d'estudis, ens ha calgut anar actualitzant els continguts fruit dels estudis sobre aprenentatge de llengües i a remoc també de la realitat social canviant. Així, una assignatura que va néixer a finals dels anys setanta orientada a proporcionar elements per a l'ensenyament i l'aprenentatge del català per a la població castellanoparlant que vivia a Catalunya, s'ha convertit en una assignatura que pretén orientar els futurs mestres en l'ensenyament de les diferents llengües del currículum escolar en el si d'una realitat molt més plurilingüe i multicultural que fa trenta anys. Evidentment, aquest canvi ha estat gradual, però ha fet que, els darrers 5 o 6 anys, el professorat que impartia aquesta assignatura es constituís en un seminari permanent d'innovació, algunes vegades amb projectes oficialment reconeguts, altres vegades sense, per preparar i avaluar el desenvolupament del programa i de les classes al llarg de tot el curs. En diferents moments, els canvis que s'estaven introduint, tant pel que fa a temari com a metodologia, s'han presentat i discutit en reunions de departament.

2.3. La coordinació amb l'assignatura de Didàctica de les Ciències Experimentals

Com que les dues assignatures afecten uns mateixos estudiants durant el segon quadrimestre del tercer curs, la primera tasca ha consistit en establir contacte i coordinació entre el professorat d'una assignatura i l'altra. Com que es tracta de professorat que prové d'àmbits i tradicions científiques diferents, aquesta ha estat potser la tasca més difícil i més interessant alhora. Han calgut mesos de trobades, d'explicar els programes i les metodologies per tal d'identificar els aspectes comuns. Pel que fa a les qüestions metodològiques, la tasca ha estat més fàcil: ràpidament es va veure que es compartien molts punts de partida i que les competències transversals que es treballaven tenien moltes coincidències. Pel que fa als continguts dels programes de les dues assignatures, com que les dues pretenen donar eines útils per al professional que ha de fer de mestre d'una aula de primària, es va recórrer a dos marcs teòrics de cada un dels dos àmbits que permetien trobar punts de contacte: l'ensenyament de la llengua basat en els continguts (*Content-based Language Teaching*) (Snow, M. A., 2001) i parlar per aprendre ciència (Lemke, 1997; Sanmartí, 2003). Aquest tema comú va portar a contactar amb els mestres d'una escola de primària per obtenir gravacions de classes que focalitzessin els nostres interessos i que servissin de material de partida per a la sessió conjunta amb els nostres estudiants. En aquest sentit es va dissenyar una proposta de treball que consisteix en dues sessions dobles, una a principi del semestre i l'altra cap al final, en què s'analitza una mateixa realitat escolar des de les dues perspectives: l'ensenyament d'una segona llengua per mitjà d'una assignatura de continguts curriculars com les ciències, i el paper del llenguatge en la conceptualització i l'aprenentatge dels continguts de ciències. Aquests són els continguts declaratius situats en la intersecció de les dues assignatures. A més, com ja s'ha comentat, un altre contingut, aquesta vegada de tipus actitudinal, es refereix al fet de posar de costat dues disciplines diferents amb els seus referents, a treballar en equip, a aportar visions diferents per analitzar una realitat única —la classe— que té lloc amb tota la complexitat i riquesa.

2.4. L'avaluació de la innovació

Tot el procés seguit el van avaluar els estudiants, a través d'un qüestionari i d'una conversa col·lectiva a final de curs. Els comentaris dels estudiants van ser favorables i van reconèixer una certa sorpresa inicial: segons ells, era la primera vegada a la carrera que es plantejava un treball conjunt des de dues assignatures. Van fer alguns suggeriments en la línia d'augmentar aquesta col·laboració perquè donava una informació més real del que és la pràctica professional del mestre. Des de la perspectiva docent, un treball d'aquest tipus afavoreix l'autonomia dels estudiants, els posa en situacions més properes a què es trobaran en la pràctica professional i els permet veure una aproximació a l'educació des del diàleg disciplinari i el treball en equip.

2.5. La implicació i participació dels estudiants

Davant d'un plantejament tradicional en què s'informa de manera lineal d'uns coneixements a través d'explicacions orals i lectures individuals, s'ha optat per dibuixar una metodologia que s'organitzi al voltant de la perspectiva de l'estudiant. A partir d'una diversitat de fonts, els estudiants han d'arribar a fer-se seves unes informacions i han de poder valorar-les i considerar-les amb relació a la seva experiència i als reptes que l'escola planteja avui en dia. És per això que l'aprenentatge es basa en el diàleg exploratori (Mercer, 1997) i les diferents tasques estan organitzades alternant el treball individual, primer, de lectura i de reflexió individual; després, de posada en comú en petits grups de tres a través d'unes guies per a la discussió, i, finalment, d'una discussió pública amb els altres grups que han treballat el mateix tema. Al llarg de tot aquest procés, el rol del professor consisteix a dissenyar les tasques, establir els temps i els espais per a cada una, escollir i guiar les lectures i les discussions, i proporcionar retroalimentació a les tasques individuals i de grup a través de comentaris escrits o orals. Aquest procés interactiu en diferents nivells permet el desenvolupament de mecanismes de regulació que afavoreixen l'aprenentatge i faciliten el desenvolupament de les competències necessàries per a la presa de decisions necessària en l'exercici de la professió de mestre.

És cert que diferents professors i estudis han buscat mitjans per implicar els estudiants en els nous plantejaments dels estudis universitaris, però cal reconèixer que en aquest àmbit les inèrcies són molt fortes i les qüestions estructurals, com els horaris, la manca de temps, etc., fan difícil la trobada entre professorat i alumnat. És per això que es creu que l'interès d'aquesta innovació és establir un punt de partida perquè es pugui considerar i generalitzar en els nous plans d'estudi que s'estan elaborant.

3. Metodologia

Els canvis metodològics que s'han implantat a les nostres assignatures provenen de fer-nos preguntes sobre:

1. Quins continguts hem d'ensenyar? A més dels continguts declaratius, provinents del saber científic, quin lloc tenen els procediments i les actituds, les creences i els valors en l'aprenentatge dels estudiants?
2. Quin paper ha de tenir l'estudiant en les assignatures?
3. Quin valor es dóna al treball cooperatiu?
4. Quin rol té el professorat?
5. Com es pot fer que l'avaluació es converteixi en un element formatiu?
6. Com es vincula la formació inicial amb el món professional?

L'instrument principal utilitzat en la implantació d'aquesta innovació ha estat el treball en equip del professorat, per intercanviar les maneres de treballar i trobar els punts de contacte entre les diferents matèries que podien ser interessants per a la formació de l'alumnat. La coordinació docent és un element indispensable per a la millora de la qualitat de l'ensenyament, en especial en una carrera professionalitzadora. Cal destacar que aquesta coordinació té poca tradició a l'etapa universitària i que sovint no té un espai reconegut entre les diverses tasques que s'exigeixen a un professor universitari.

D'altra banda, els materials que s'han produït són fruit d'aquest treball conjunt i estan sotmesos a revisió cada curs del mateix professorat. En concret, cal destacar el material audiovisual dut a terme a partir del treball conjunt amb mestres d'una escola de primària i l'elaboració de guions i qüestionaris per al desenvolupament de les sessions conjuntes de les dues assignatures que participen al projecte.

4. Resultats

Els resultats de la innovació han estat satisfactoris i sòlids, en el sentit que s'ha instaurat un treball de col·laboració entre tot el professorat d'una assignatura i entre el de dues assignatures diferents, que perdura a la titulació. La valoració de l'alumnat al finalitzar el semestre és de satisfacció sense reserves, en el sentit que es tracta d'una tasca que els obliga a relacionar-se amb el coneixement d'una manera activa i personal, i que els permet situar aquest nou coneixement en el seu horitzó professional. De tota manera, cal deixar constància que és imprescindible treballar amb les expectatives inicials dels estudiants, ja que sempre es vol trencar inèrcies i proposar una feina que demana més implicació i més esforç, i és necessari acompanyar-la d'una bona explicació que permeti entendre i compartir el sentit de la tasca. La proposta ha de ser prou interessant i establir suficients ponts amb la professió perquè els estudiants, d'entrada, l'acceptin com a pròpia. Un element clau en l'èxit de l'experiència és la planificació i el guiatge de les dues assignatures, que fruit d'uns quants anys i d'una feina d'equip del professorat, ha arribat a una proposta prou equilibrada i experimentada, amb uns materials i un ritme que permeten una progressió en l'aprenentatge dels estudiants.

En aquest sentit, els materials elaborats i la dinàmica de treball a les dues assignatures són també resultats destacables. El treball en petits grups dels estudiants, les preguntes inicials per ajudar a plantejar-se reptes, les lectures i els guions de discus-

sió que ajuden a pensar més que no reproduir, les posades en comú per compartir els coneixements i punts de vista elaborats per cada grup; ens estem referint a una proposta metodològica que es basa en l'activitat de l'alumnat entesa com un procés finalitzat, que té lloc en un context que el fa significatiu i que permet la implicació necessària per convertir-la en un espai d'aprenentatge.

5. Conclusions

Com a conclusió es vol destacar, en primer lloc, l'interès de la coordinació entre professorat de diverses assignatures i de diversos departaments amb vista a la formació d'uns mateixos estudiants. És important aquest interès ja que la coordinació del professorat no és una pràctica prevista ni valorada dins del funcionament universitari. En aquest cas, es tracta d'uns estudis professionalitzadors. Aquesta col·laboració té una importància cabdal per a la formació, ja que les aportacions que es fan de les diverses assignatures han d'ajudar els estudiants a tenir una visió global de la professió i a saber utilitzar els diferents coneixements de cada àmbit per aconseguir una actuació competent i adequada a les necessitats de la realitat laboral futura.

El segon aspecte interessant és la utilització d'una metodologia que impliqui l'alumnat d'una manera activa, que li permeti interessar-se i establir relacions amb la professió per a la qual s'està preparant. Si els professors som capaços de plantejar un treball que comporti una actitud responsable i autònoma de l'alumnat, estarem posant les bases per a un aprenentatge útil i interessant per al seu futur professional i per a l'educació del nostre país.

Referències

- GUASCH, MILIAN, RIBAS (2003). «Una experiència d'ensenyament de la didàctica de la llengua en contextos plurilingües». A PERERA, J.; NUSSBAUM; L. i MILIAN, M. (ed.). *L'educació lingüística en situacions multiculturals i multilingües*. Barcelona: ICE de la Universitat de Barcelona, pàg. 137-149.
- GUASCH, O.; MILIAN, M. i RIBAS, T. (2006). «Interacció i aprenentatge en la formació de mestres per al plurilingüisme». *Articles de Didàctica de la llengua i la literatura*, 38, pàg. 101-118
- LEMKE, J. L. (1997). *Aprender a hablar ciencia. Lenguaje, aprendizaje y valores*. Barcelona: Paidós
- MERCER, N. (1997). *La construcción guiada del conocimiento. El habla de profesores y alumnos*. Barcelona: Paidós
- RIBAS, T.; MILIAN, M.; BIGAS, M. i GUASCH, O. (2005). «La formació dels mestres per al plurilingüisme». *Immersion lingüística. Revista d'Ensenyament Integrat de Llengües i Continguts*, 7, III Jornades Institut Europeu de Programes d'Immersion. Barcelona, 15 i 16 d'octubre de 2004, pàg. 78-83.

SANMARTÍ, N. (coord.) (2003). *Aprendre ciències. Tot aprenent a escriure ciència*. Barcelona: ed. 62.

SNOW, M. A. (2001). «Content-based and immersion models for second and foreign language teaching». A: CELCE-MURCIA, M. (ed.). *Teaching English as a second or foreign language*. Boston: Heinle & Heinle. 3rd ed., pàg. 303-318.

Paraules clau

Coordinació del professorat, aprenentatge autònom, implicació de l'alumnat, diàleg exploratori

Finançament

Convocatòria d'ajuts de la UAB per al finançament de projectes per a la millora de la qualitat a les universitats catalanes per a l'any 2004.

Responsable del projecte

Teresa Ribas i Seix

Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, i les Ciències Socials

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

teresa.ribas@uab.cat

Presentació de la responsable del projecte i del grup de treball

Laura Ribas és professora i investigadora en didàctica de la llengua i la literatura en les etapes de l'ensenyament obligatori: primària i secundària. En especial, treballa en projectes sobre l'ensenyament i l'aprenentatge de l'escriptura i de la gramàtica. Un dels punts d'interès és el paper de l'activitat metalingüística en la formació lingüística dels escolars en situacions plurilingües.

Els membres del grup investiguen en els àmbits de didàctica de la llengua i de didàctica de les ciències experimentals. En tots els casos, l'interès és la recerca a l'aula i la relació que s'estableix entre la recerca i la formació dels mestres i professors.

Membres que formen part del projecte

Montserrat Bigas

Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, i de les Ciències Socials

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

montserrat.bigas@uab.cat

Josep Bonil

Departament de Didàctica de la Matemàtica i de les Ciències Experimentals

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona
josep.bonil@uab.cat

Oriol Guasch
Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, i de les Ciències Socials
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
oriol.guasch@uab.cat

Conxita Màrquez
Departament de Didàctica de la Matemàtica i de les Ciències Experimentals
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
conxita.marquez@uab.cat

Marta Milian
Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, i de les Ciències Socials
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
marta.milian@uab.cat

